

TEMA 6: LES FONTS DEL DRET DE LA UNIÓ EUROPEA

1. L'autonomia del dret de la UE i el seu sistema propi de “fonts del dret”. 2. El Dret Originari de la UE. 3. Els actes jurídics adoptats per les institucions de la UE. 4. El Dret Internacional en l'ordenament jurídic de la UE. 5. Les relacions de jerarquia.

Aquesta obra està protegida amb una [Licencia Creative Commons Atribución-NoComercial-SinDerivar 4.0 Internacional](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

1. L'autonomia del dret de la UE i el seu propi sistema de "fonts del dret".

- TJUE: el DCE (DUE) és un ordenament jurídic autònom, tant respecte del dret intern dels Estats com del DI.
 - [Sentència Van Gend en Loos](#) (5/2/1963) autònom respecte del dret intern com un nou ordenament jurídic de DI (el Tractat CEE amb efectes directes als justiciables es més que un mer tractat internacional i els Estats membres li han reconegut eficàcia per a ser invocat davant els òrgans nacionals).
 - [Sentència Costa c. ENEL](#) (15/7/1964) autònom respecte del DI perquè és un ordenament jurídic propi.
- Repercussions jurídiques de l'autonomia del DUE:
 - El DUE tindrà un sistema propi de fonts del Dret i procediments normatius.
 - El DUE té les seues propies normes reguladores de les relacions amb el dret intern i de la forma d'incorporació de les normes jurídiques internacionals.

2. El Dret originari de la UE

- Des de inici de la construcció europea, divisió:
 - Dret originari (primari) de la UE: Tractats constitutius i reformes, i els principis generals del dret identificats pel TJUE.
 - Dret derivat (secundari) de la UE: Actes i normes jurídiques adoptades en desenvolupament de les previsions dels tractats i de les reformes. Dos grups:
 - ❖ Dret derivat institucional: actes jurídics adoptats per les institucions, amb base jurídica en els tractats i seguint els procediments normatius previstos.
 - ❖ Normes internacionals incorporades al DUE.

2.1. Els Tractats constitutius.

a) Naturalesa jurídica

- Autèntics tractats internacionals celebrats entre Estats i regits pel DI (Convenció de Viena sobre el Dret dels Tractats de 1969): voluntat sobirana dels Estats conforme les seues normes constitucionals (ratificació). També es necessària quan les reformes:
 - Admissió d'un nou Estat membre i modificacions acta adhesió.
 - Retirada Estat membre.
 - Modificacions per decisions adoptades pel Consell Europeu (decisió sobre defensa comuna i decisions a través del procediment de revisió simplificat del [art. 48.6 TUE](#)).
- No són formalment una constitució, però és cert que tenen una dimensió constitucional: creació de una OI supranacional, que es manifesta en els seus continguts (principis, objectius, competències, marc institucional, distribució de funcions).

b) Identificació dels tractats constitutius i les seues reformes

- Com autèntics tractats internacionals, continuen vigents mentre no expiri la seua vigència-derogació-modificació per normes posteriors de la mateixa naturalesa.

- En vigor:
 - Tractats constitutius originaris de les tres CE: parcialment en vigor parts del TCEE i TCEEA (evolució diversa):
 - ❖ TCEE: Després de l'entrada en vigor del Tractat de Maastricht, va passar a denominar-se TCE. I després de l'entrada en vigor del Tractat de Lisboa, és l'actual TFUE.
 - ❖ TCEEA: Després de l'entrada en vigor del Tractat de Lisboa, no forma part de la UE. OI amb personalitat jurídica pròpia, independent i separada UE.
 - Reformes dels tractats que responen a la necessitat d'aprofundir en la integració europea:
 - ❖ Al marge dels procediments de revisió:
 - Conveni de 1957 sobre determinades institucions comunes a les Comunitats.
 - Tractat de 1965 que estableix un Consell únic i una Comissió única.
 - Tractat de 1970 que modifica determinades disposicions pressupostàries.
 - Tractat de 1975 que modifica determinades disposicions financeres.
 - Tractat de 1975 pel que es modifiquen determinades disposicions del Protocol sobre el Estatut del BEI.
 - Decisió 76/787/CECA, Euratom, de 20/9/1976 relativa a l'elecció dels representants de l'Assamblea per sufragi universal.
 - Decisió 2007/436/CE, Euratom, del Consell sobre sistema de recursos propis de les Comunitats.
 - Carta de Dret Fundamentals de la Unió Europea.
 - ❖ Ajustades als procediments de revisió:
 - AUE.
 - Tractat de Maastrich.

- Tractat d'Amsterdam.
- Tractat de Niça.
- Tractat de Lisboa.
- Reformes puntuals del Tractat de Lisboa:
 - ✓ Protocol pel qual es modifica el Protocol sobre disposicions transitòries, annex al TUE, al TFUE i al TCEEA.
 - ✓ [Decisió 2011/199/UE, del Consell Europeu de 25/3/2011, que modifica l'article 136 del TFUE en relació amb un mecanisme d'estabilitat per als Estats membres amb moneda euro.](#)
 - ✓ [Protocol sobre les preocupacions del poble irlandès respecte del Tractat de Lisboa.](#)

- Reformes dels tractats que responen a la necessitat d'ampliar les comunitats o la UE: 7 processos d'ampliació (tractat d'adhesió i acta d'adhesió en la mesura que modifiquen els tractats constitutius formen part del Dret originari).
- Finalització de l'aplicació dels tractats a un Estat membre:
 - ❖ Dinamarca respecte a Groenlàndia (Protocol de règim especial aplicable a Groenlàndia de 13/3/1984).
 - ❖ Futur acord de retirada del Brexit.

c) Àmbit d'aplicació

i. Ratione materiae

- La UE només té les competències atribuïdes als tractats constitutius pels Estats (art. 5 TUE) i en la manera atribuïda (art. 2 a 6 TFUE). Donc, per tal d'examinar l'àmbit material d'aplicació del DUE s'haurà d'examinar si es respecta el principi d'atribució de competències (limitació) i si es respecta la manera d'atribució.

ii. Àmbit d'aplicació ratione temporis

- Inici i final vigència dels tractats:
 - Inici: tant els tractats constitutius com les reformes contenen una disposició expressa sobre la data d'entrada en vigor (condicionada a la ratificació de tots els Estats membres).
 - Final: vigents mentre no incorrin en causa de nul·litat o de terminació de tractats enumerades taxativament en la Convenció de Viena de 1969, i mentre les seues disposicions no hagin estat reformades, complementades o adaptades per tractats posteriors.
Excepció: TCECA acabament als 50 anys entrada en vigor (7/2002). La resta duració il·limitada.

iii. Àmbit d'aplicació ratione loci

- Convenció de Viena sobre el Dret dels Tractats 1969: un tractat internacional serà obligatori per cadascuna de les parts pel que fa a la totalitat del seu territori, llevat que es manifesti una intenció diferent.
- Àmbit d'aplicació del DUE: combinació diversos criteris:
 - Els Tractats constitutius i el DUE s'aplica en els territoris europeus dels 28 Estats membres [art. 52.1 TUE](#).
 - Art. 52.2 TUE i [355.1-4 TFUE](#): També s'aplica amb peculiaritats:
 - ❖ Territoris sota soberania d'un Estat membre considerades "regions ultraperifèriques" amb les condicions d'aplicació de l'article 349 TFUE.
 - ❖ Països i territoris d'ultramar inclosos en l'[annex II del TFUE](#) (només se'ls aplica la IV part del TFUE).
 - ❖ Territoris europeus les relacions exteriors dels quals les assumeix un Estat membre.
 - ❖ Illes d'Aaland (condicions previstes en el [Protocol nº 2 Acta d'adhesió 1994](#)).

- No s'aplica al territori dels Estats membres exclòs expressament del seu àmbit d'aplicació:
 - ❖ Països i territoris d'ultramar no inclosos en l'annex II del TFUE que mantinguin relacions especials amb el Regne Unit.
 - ❖ Les Illes Fèroe.
 - ❖ Zones de sobirania del Regne Unit d'Akrotiri i Dhekelia a Xipre.
 - ❖ Illes del Canal i de l'Illa de Man.
- El Consell Europeu pot (per unanimitat) modificar l'estatut de la UE respecte a alguns països i territoris danesos, francesos i neerlandesos que tinguen la condició de regions ultraperifèriques o de les incloses en l'annex II del TFUE.
- Possibilitat d'accords d'associació: Tractat EEE (normes del mercat interior aplicables als Estats membres de l'AELC-Islàndia, Liechtenstein i Noruega).

iv. Àmbit d'aplicació racione personae

- TJUE: Els tractats constitutius creen drets i obligacions aplicables als Estats membres i als particulars (persones físiques i jurídiques-qualsevol nacionalitat-activitats dins l'àmbit d'aplicació del DUE-persones físiques i jurídiques nacionalitat Estat membre).

2.2. Els procediments de revisió dels tractats constitutius.

- [Art. 48 TUE](#)
 - Procediment de revisió ordinari: Abast general (qualsevol disposició TUE-TFUE).
 - 2 Procediments de revisió simplificats: disposicions concretes TUE-TFUE.

a) Procediment de revisió ordinari

- Tres fases: elaboració projecte de revisió, negociació internacional, ratificació i entrada en vigor.

- Elaboració projecte revisió:
 - ❖ Iniciativa: Qualsevol Estat membre, PE o Comissió.
 - ❖ Procediment: Presentació projecte al Consell—remissió al Consell Europeu i notificació als Parlaments nacionals. El Consell Europeu té l'última paraula sobre la tramitació del projecte (consulta PE i Comissió): decisió per majoria simple examen de les modificacions proposades—Convocatorià Convenció representants parlaments nacionals, caps d'Estat i de Govern, PE i Comissió (modificacions institucionals àmbit monetari: consulta BCE). Adoptarà per consens una recomanació adreçada a la Conferència de representants Estats membres (CIG).
- Negociació internacional: President del Consell convoca CIG per aprovar de comú acord les modificacions a introduir-se en el tractat (unanimitat). Des de Maastrich: Tractat+Protocols annexos que contempen situacions peculiars d'un Estat membre donant-li un tracte diferenciat.
- Ratificació i entrada en vigor: ratificació de tots els Estats membres (normes constitucionals).

b) Procediments de revisió simplificats.

i. La revisió de la Tercera Part del TFUE

- Primer procediment de revisió simplificat: [III Part TFUE](#). Límit: augment de competències UE als tractats. Actualment: reforma del art. 136 TFUE.
- Iniciativa: Govern de qualsevol Estat membre, PE o Comissió.
- Procediment: Presentació projecte al Consell Europeu---Consell Europeu (prèvia consulta PE, Comissió, BCE si cal) decisió per unanimitat.
- Entrada en vigor: aprovació per Estats membres.

ii. La revisió de dos aspectes institucionals

- [Art. 48.7 TUE](#) reforma de dos aspectos institucionals:
 - Supòsits que TFUE o Títol V TUE (regulació PESC) disposen que el Consell es pronuncie per unanimitat en un àmbit o cas determinat: Consell Europeu pot adoptar decisió autoritzant al Consell a pronunciar-se per majoria qualificada. Límits:
 - ❖ Decisions amb repercussions militars o en l'àmbit de defensa.
 - ❖ Decisions relatives al sistema de recursos propis de la UE.
 - ❖ Adopció reglament fixant marc financer plurianual.
 - ❖ Casos d'exercici clàusula d'imprevisió.
 - ❖ Decisions relatives a l'existència violació greu i persistent valors art. 2 TUE per un Estat membre.
 - Casos en què el TFUE disposa que el Consell adopte actes legislatius d'acord amb el procediment legislatiu especial: Consell Europeu pot adoptar decisió autoritzant a l'adopció via el procediment legislatiu ordinari. Límits:
 - ❖ Decisions relatives al sistema de recursos propis de la UE.
 - ❖ Adopció reglament fixant marc financer plurianual.
 - ❖ Casos d'exercici clàusula d'imprevisió.
 - ❖ Decisions relatives a l'existència violació greu i persistent valors art. 2 TUE per un Estat membre.
- Iniciativa: Només Consell Europeu---transmissió als Parlaments nacionals (6 mesos per oposar-se)—decisió per unanimitat prèvia aprovació PE (majoria dels membres).

c) Altres procediments de reforma

- Altres procediments:
 - Adquisició condició Estat membre (art. 49 TUE).
 - Retirada Estat membre (art. 50 TUE).
- Altres casos: decisió per unanimitat Consell Europeu i aprovació Estat membres (decisió defensa comuna; modificació àmbit espacial d'aplicació dels Tractats).
- Altres casos: reformes puntuals mitjançant actes del Consell (aprovació i ratificació Estats membres).
- Estatuts SEBC-BCE-TJUE-BEI (Protocols integrants en els Tractats constitutius): reformats mitjançant actes PE-Consell procediment legislatiu ordinari o legislatiu especial.
- Modificació dels Tractats pels Estat membres per procediments propis del Dret internacional ([art. 6 TUE](#)).

2.3. Els principis generals del Dret.

- Ús pel TJUE induïnt-los del DI, Dret intern Estats membres i d'una interpretació sistemàtica i teleològica del propi DUE.
- Importància fonamental en el DUE que els fa ser considerats com dret originari encara que no codificats.

3. Els actes jurídics adoptats per les Institucions de la Unió.

3.1. Concepte i classificació.

- En exercici competències: diverses classes d'instruments jurídics en desenvolupament tractats constitutius (dret derivat institucional).
- Tractat de Lisboa: complicació del sistema de classificació. Tres classificacions:
 - En atenció al fet que els Tractats descriuen o no les característiques i efectes jurídics dels actes:
 - ❖ Actes típics: característiques definitòries i efectes jurídics predeterminats en les normes constitutives UE. Des de Lisboa, es poden distinguir en el TFUE:
 - Actes típics tradicionals ([art. 288.1 TFUE](#)).
 - Acords interinstitucionals (art. 295 TFUE). En puritat, no són actes jurídics sino acords.
 - ❖ Actes atípics: Existència no prevista als tractats.
 - En atenció als efectes jurídics que produeixen:
 - ❖ Actes vinculants: Reglaments, directives i decisions (art. 288.2-4 TFUE).
 - ❖ Actes no vinculants: Recomanacions i dictàmens (art. 288.5 TFUE).
 - ❖ Actes que poden o no ser vinculants: actes atípics i acords institucionals (art. 295 TFUE).
 - En atenció al procediment normatiu utilitzat per a la seua adopció:
 - ❖ Actes legislatius: actes vinculants adoptats mitjançant un procediment legislatiu (ordinari o especial).

❖ Actes no legislatius (a sensu contrario, [289.3 TFUE](#)): TFUE tan sols es refereix a aquesta categoria en dues ocasions:

- Actes delegats art. 290.1 TFUE.
- Art. 297.2 TFUE.

També són actes no legislatius:

- Decisions dels Consell Europeu.
 - Decisions del Consell en l'àmbit PESC.
 - Actes BCE amb efectes jurídics.
 - Tot acte derivat que produeix efectes jurídics i no s'adopte mitjançant procediment legislatiu.
- TJUE: L'autèntica naturalesa d'un acte institucional no depèn de la seua denominació, si no de les seues característiques pròpies.

3.2. Caràcters generals

a) La motivació

- [Art. 296.2 TFUE](#): requisit formal de validesa dels actes jurídics (causa nul·litat). Tres elements a motivar:
 - Tot acte ha d'especificar la seua base jurídica: disposició o disposicions del Tractat que li serveixen de fonament. Garantia principi d'atribució de competències.
 - Tot acte ha d'indicar les principals fases del procediment per la seua adopció: Garantia principi de distribució de competències i idoneïtat del procediment normatiu.
 - Motius o raons per la seua adopció: S'ha d'adaptar a la naturalesa de l'acte i mostrar de manera clara i inequívoca el raonament de la institució, i justificar el compliment del principi de proporcionalitat (i subsidiarietat si es necessari). Respon a una doble finalitat:
 - ❖ Aplicació pràctica del principi de transparència.
 - ❖ Facilita control TJUE.

b) La publicació i la notificació

- No és un requisit de validesa, sinó d'eficàcia, derivat del principi de seguretat jurídica (principi general del Dret). TJUE:
 - Permet als interessats conèixer amb exactitud l'abast de les seues obligacions.
- Des de Lisboa: Sèrie L del DOUE, agrupats en dues seccions:
 - Actes legislatius/Actes no legislatius.

c) L'entrada en vigor

- Actes que es publiquen: Data que fixen en publicació. A falta: 20 dies.
- Actes que es notifiquen: quan es rebí la notificació.

3.3. Les classes d'actes institucionals

a) Els actes jurídics vinculants

i. Els reglaments

- Acte institucional més complex i eficaç.
- [Art. 288.2 TFUE](#): Tres característiques:
 - Abast general: s'aplica de manera abstracta a totes les persones que entren en el seu camp d'aplicació, determinades objectivament.
 - Obligatorietat de tots els seus elements: S'imposa integrament a les institucions, Estats membres i particulars.
 - Directament aplicable en tots els Estats membres: aplicació simultània i uniforme a tota la UE sense cap acte de recepció o d'incorporació als ordenaments interns, i crea immediatament dret i obligacions per als particulars davant autoritats nacionals (efecte directe vertical) i amb altres particulars (efecte directe horitzontal).

➤ Però: mesures d'execució delegades als Estats (art. [291.1 TFUE](#)).

ii. Les directives

- Acte institucional més original i polèmic en la seua aplicació pràctica.
- [Art. 288.3 TFUE](#): Obliga a l'Estat membre destinatari quant al resultat deixant, però, l'elecció dels mitjans i de la forma a les autoritats nacionals. Tres característiques:
 - No té abast general ni efecte directe: Mai crea per si sola obligacions als particulars, només per a l'Estat membre destinatari (uno, diversos, tots).
 - Obligatorietat parcial o limitada: Només obliga quant al resultat a aconseguir.
 - Exigeix l'intervenció de l'Estat destinatari per a produir el resultat i ells han de procedir a la transposició al seu dret intern, en el termini fixat en cada directiva. Llibertat d'elecció condicionada:
 - ❖ Pel resultat perseguit i pel termini prescrit.
 - ❖ Pel grau de precisió de cada directiva.
 - ❖ Mitjans adequats i sense ambigüitats per als particulars.

iii. Les decisions

- Tractat de Lisboa: Canvi de naturalesa.
- [Art. 288.4 TFUE](#): Obligatoria en tots els seus elements. Pot ser:
 - Individual: designar destinataris.
 - Abast general: Tots els Estats o sense designació.

b) Els actes jurídics no vinculants

i. Les recomanacions

ii. Els dictàmens

4. El Tribunal de Comptes.

- Creat en 1975 quan va culminar el procés de transformació del sistema de finançament del pressupost comunitari (recursos propis).
- Seu: Luxemburg.
- Doble tasca:
 - Supervisió tècnica dels comptes de la UE i de les seues institucions, en col·laboració amb els òrgans nacionals.
 - Asesoria autoritat pressupostària constituïda paritàriament pel Consell i el PE.
- Naturalesa administrativa.
- Composició: únic representant de cada Estat membre nomenats pel Consell, prèvia consulta al PE. 6 anys, renovable.
- Organització: 5 sales (4 sales verticals competets per despeses i ingressos; i una sala horitzontal denominada CEAD –Coordinació, Avaluació, Fiabilitat i Desenvolupament). Cada Sala té dos àmbits competencials:
 - Adoptar informes especials, informes anuals específics i dictàmens.
 - Preparar projectes d'observacions per als informes anuals sobre el pressupost general i els Fons Europeus de Desenvolupament, i projectes de dictàmens per la seua adopció pel Ple.

5. El Banc Central Europeu.

- Organisme essencial política monetària en el marc UEM i element central del sistema Europeu de Bancs Centrals (SEBC) engegat a Maastrich.
- Seu: Frankfurt.
- Tasca:
 - Gestiona l'euro i protegeix l'estabilitat dels preus
 - Fixa les grans línies de la política econòmica i monetària de la UE i la seua aplicació.
- Composició: Comitè executiu (gestió diària); Consell de Govern (política monetària de l'eurozona i tipus d'interés), i Consell General (consultiu i coordinació BCE).
- Nomenament: Consell per majoria qualificada.

6. Els òrgans consultius.

- Al costat institucions: òrgans encarregats contingut específic (consultius i altres de naturalesa financera)+Defensor del Poble.

6.1. El Comitè Econòmic i Social Europeu (CESE).

- 1957: Òrgan consultiu comú a la UE i a la CEEA (Euratom).
- Òrgan auxiliar de representació socioeconòmica amb competències consultives.
- Membres: 5 anys. Actualment, 350 membres.

6.2. El Comité de les Regions

- Objectiu: associar a les entitats territorials (regions, etc.) al procés d'adopció de decisions.
- Representants infraestats triats democràticament als seus països.
- Tractat de Lisboa: accés al TJUE si es prescindeix del seu dictamen previ quan siga preceptiu (principi de subsidiarietat).

7. Altres òrgans i organismes de la UE.

- Multitud d'organismes establits en el dret originari (tractats i actes adhesió) i dret derivat: agències, oficines, etc. Important paper en l'aplicació de polítiques i funcions de caràcter tècnic, científic, operatiu, etc.
- Per a determinades polítiques: descentralització i autonomia financera a certes entitats:
 - Fons Europeu de Cooperació Financera.
 - Agència Europea de Cooperació.
 - Agència Europea del Mediambient, etc.
- Últimament: solucions despolititzades i especialitzades que faciliten relacions amb els agents implicats (agències executives) i organismes investits de missió de prestació de servei públic amb personalitat jurídica.
- També: organismes vinculats als vells pilars:
 - Europol.
 - Eurojust.
 - Agència Europea de Defensa.

Aquesta obra està protegida amb una [Licència Creative Commons Atribución-NoComercial-SinDerivar 4.0 Internacional](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).